

MAGYARSÁGRÓL MAGYAROKNAK

Első alkalommal repülve át az óceánt és lépve Amerika földjére, nem törpül bennem a kíváncsiság az itt letelepült és magyarságukat ma is vállaló kitelepült, kitántorgott, emigrált sok tízezer és utódaik iránt. Vajon milyen az a környezet, amiről az őserdőbe visszavonult remete Lénárd Sándor (1910. Budapest – 1972. Dona Emma) nyugtalanítóan egzotikus írásaiból vettem tudomást? Nem mondhatom meg, mi a jellegzetesen dél-amerikai és egyben magyar, ugyanis minden idő- és térbeli távolság ellenére van valami, ami mindnyájunkra rányomja bélyegét: magyarságunk. Erről bárki meggyőződhet – különösen azon alkalmakkor –, amikor a határon túliak, még akkor is, ha újabban a diaszpóra megjelölést érdemelték ki, és Budapesten a Parlament épületében egyetlen közösségként ülnek asztalhoz.

Beköszöntőként mindenekelőtt hadd mondjak köszönetet a meghívásért, hogy most számomra teljesen új környezetben, de mégis ugyanazon gondokról, tervekről elmélkedjünk, gondolkodjunk, határozzunk: ami mindnyájunkat egyaránt érint. A legfőbb köszönet és elismerés hangján szólok meg azok felé, akiket nem tántorítottak el az évek, évtizedek, és ragaszkodtak magyar örökségükhöz. Gondolom, itt is legalább annyira természetes a magyarság vállalása, mint akár Bécsben, mintegy 60 km-rel a magyar határtól, de feltételezhetően nagyobb az igény rá, mint Magyarország tőszomszédságában. Valóban nem szokás tudatosítani, mennyire rendkívüli merészség az, ha valaki, valakik számukra eredetileg idegen környezetben fontosnak és érdemesnek tartották megvetni lábukat, és állják a sarat.

Történelmi távlatokból nézve mi sem természetesebb mint kirajzásunk, hiszen a valamikori honfoglalók is állandó mozgásban, vándorlásban voltak, bekalandozták Európát, igaz, végül is annyira szilárdan megvetették lábukat a Kárpát-medencében, hogy Mátyás király korában már közhelyként ismert volt: *Extra Hungariam non est vita, et si est vita non est ita*. Még 1848 előtt is úgy emlegették a magyarokat: olyan emberek, akik nem szívesen hagyják el hazájukat. Természetesen a kényszer törvényt szeg, éppen ezért, ha másként nem a bujdosás sokaknak vált kenyerévé már a török korban, kimagaslóan a Rákóczi szabadságharcot követően. Ettől függetlenül akadtak mintegy önkéntes esetek is. Amennyiben igazak a híresztelések, már Amerika felfedezését követően jártak magyarok Dél-Amerikában, éspedig pálos szerzetesek, akiket történetesen a pápa küldött térítési megbízatással a mostani Ferenc pápa földrészére.

Bárhogyan és bármilyen okokból, már a XIX. század második felétől folyamatossá vált a mozgás tengerentúlra, kezdetben kevésbé letelepedési szándékkal, sokkal inkább pénzkereseti okokból, hogy biztos otthont teremtsenek maguknak szülőföldjükön a

kivándorlók. Tehát átmenetinek gondolták a hazájukon kívüli tartózkodásukat, ellenben a meggazdagodási szándék nem mindig vált valóra, meg aztán hiába készülődtek haza, a nagy távolság miatt egyre inkább kitolódott a tervbe vett hajóút, majd pedig el is maradt. A pusztán gazdasági okokkal indokolt kivándorlás nem készítette mérlegelésre, megfontolásra az érintetteket, ezért legfeljebb addig volt számukra fontos magyar környezet kialakítása, amíg nem sikerült beilleszkedni az új és idegen világba. A második, harmadik generáció már nem sokat törődött eredeti nyelvének és kultúrájának megőrzésével, hiszen – különösképpen a kötelékek meglazulásával, majd megszűntével nem volt többé készítő ok az eredet átplántálására. Csak ott, ahol több mint négy-öt magyar összehajolt és hosszú távon berendezkedve közösségeket alkottak, egyházakat létesítettek, jelentett egyfajta póthazát, virtuális otthont a magyarság helyi vetülete. Valójában az egyes emberben magányosságában idővel elsorvad a ragaszkodás, és legfeljebb belső nyugtalansága, szorongása vall arra, mennyire emésztette a honvágy.

A már említett Lénárd Sándor a fejfőrcshöz hasonlította és gyógyíthatatlan betegségnek nyilvánította a honvágyat. Azért is tartom érdemesnek hivatkozni rá, hiszen kereken húsz éven át itt, Brazíliában élte le élete utolsó húsz évét, és többek között Sao Paulóban is több évig lakott meghökkentően színes képet festve az itteni »tarka magyar világról«.

Így – miután felébredtem – felébred hű kísérem, a honvágy. Egy neuralgiás betegem állította egyszer, hogy mindig fájdalommentesen ébred. Csak egy perccel később ébrednek fájdalmai és folynak szét ereiben. Titokzatos, álnok betegség. Mi is a hon? Honvágyba nem lehet belehalni? Azt hiszem igen.

A magányos remete pedig helyben igyekszik megteremtteni mindazt, ami, ha nem is szünteti, de legalább enyhíti a honvágyat. A számára jó helyet jelentő új otthonában borsót ültet, paprikát termel, a sváb telepesnél füstölt paprikás szalonnát készített.

Így születik meg a honvágy szép színű orvossága – írja Egy nap a láthatatlan házban c. művében. Aztán így összegez a zöldborsóval kapcsolatosan:

Ezekből nemcsak leves lesz: gőzükből felszáll egy elveszett világ, az első és utolsó kanál közt enged a honvágy, feloldódik a vándor szorongása, aki még álmában is tudja, hogy akármilyen irányba halad, haza sohasem jut.

Csak a borsólevesben, csak egy Schubert-quintettben van mindig otthon...

Úgy is fogalmazhatnánk, az ilyen esetekben még jelen vannak a fantomfájdalmak. És ez leginkább az első generációra vonatkozik, amelyik még megélte a hont és emlékeiben őrzi a paradicsommá képzelt múltat, ami elérhetetlen távolságban van és soha többé nem lehet visszahozni.

Mindezt inkább ráhangolásként előljáróban fogalmaztam meg, hiszen Dél-Amerikába érkezve oktalanság lenne közhelyként ismert dolgokat ismételni, igaz, egyúttal a közös gondok gyökerére is kívántam rátapintani. Mindazonáltal feltételezhető, hogy nem is annyira elméleti dolgok, sokkal inkább javaslatok, gyakorlati elképzelések érintik itteni magyarjainkat. Egyébiránt Kunckel Ildikó 2010-ben a Felsőpulyán megrendezett „Kufstein“ Tanácskozáson nagyon reális képet nyújtott hallgatóságának a dél-amerikai magyar életről. Úgy tekintem tehát, hogy az én feladatom inkább annak felvázolása lenne, milyen módon és milyen eszközökkel lehet megközelíteni a fennmaradás elodázhatatlan kérdését és esetleg megoldási lehetőségeket keresni rá. Bármennyire gyakorlati dolgokat kívánok is feszegetni, megkerülhetetlen a **magyarság fogalmának és vállalásának tisztázása**. Számomra megkerülhetetlen az emlékezetre és művelődésre felépülő kettősség: a **tudat** és a **lelkület**. Az egyik észbeli, a másik az érzelem világából táplálkozó tényező. Egyiket sem szabad időtől és tértől elvonatkoztatva vizsgálni, sokkal inkább az érintett személyek, személyi körök mindennapi világával összefüggésben kell eleven hatóerőként bekapcsolnunk cselekvési rendszerünkbe.

Tudnunk kell tehát, számunkra mi a magyarság, és hogyan, milyen módon viszonyulunk hozzá. Felkészültségünktől, tudásszintünktől függően széles skálán mozog jelentés- és értéktartalma. Minél többet sajátítottunk, ill. sajátítunk el **nyelvünk**ből, **kultúránk**ből, **történelmünk**ből, röviden **örökségünk**ből, annál többet jelent számunkra. Mivel nem magyar környezetben élünk, ezzel összefüggésben kell mérlegelnünk: elfogadjuk, vagy elutasítjuk? Milyen mértékben azonosulunk vele, azaz vállaljuk-e? A vállalást döntés, elhatározás előzi meg, ami általában akkor billen örökségünk javára, amennyiben számunkra **magyarságunk értéktöbbletet** jelent. Nyilvánvalóan nem egyszeri elhatározásról van szó, hiszen ismételten, esetről esetre, alkalomtól alkalomig újra és újra mérlegelnünk kell, ami már önmagában véve folyamatos kihívással jár. Ez gyakorlatilag annyit jelent, hogy **nagyon tudatosan kell megélnünk magyarságunkat**, de csak akkor tudunk eredményesen megbirkózni a kétely feltóduló kérdéseivel, ha állandóan művelődünk, igénybe véve az ismeretszerzés valamennyi rendelkezésünkre álló eszközét.

Reményik Sándornak a **templomra és iskolára** vonatkozó felszólítása változatlanul időszerű. Éppen a tengerentúli, sok évtizedes tapasztalatok szolgálnak okulásul arra, hogyan, miként és mikor kell gondoskodni a tudás műhelyeinek létesítéséről és működtetéséről. Időben és kellőképpen gondoskodni **népnevelőkről, tanítókról, tanárokról**, mint ahogyan nélkülözhetetlenek a **lelkipásztorok**. Ezek a feladatok egész embert követelnek meg. Meg kell hajolnunk azok előtt, akik szabadidejükben minden ellenszolgáltatás nélkül látták, látják el vállalt feladatukat, hosszú távon előmenetel azonban

csak akkor képzelhető el, ha – természetes megfelelő kötelezettség mellett – alkalmas és alkalmazott személyek hivatásszerűen, vagyis anyagi biztonságban dolgozhatnak. A mai világ tömegközlekedési lehetőségeit tekintve gyakorlatilag több hely ellátására kell gondolnunk, mint ahogy a lelkészek is – különösen Európában – manapság több plébánia, gyülekezet lelkigondozását végzik. A **ki- vagy továbbképzés** elsősorban Magyarországon képzelhető el, akik viszont ott végezték tanulmányaikat, visszatérésük után vállaljanak állást egy-egy körzet nevelési, művelődési gondozásában.

Mivel tanköteles korban csak a legkritkább esetekben tartható fenn teljes üzemeltetésű magyar iskola, az oktatást a helyi adottságokhoz kell igazítani. Az adott keretek között nem lehetséges tanév közben kellő szinten közvetíteni a tudást, ezért az iskolai szünetekben **továbbképző táborokban** intenzív módon kiegészítő oktatást kell nyújtani. Mindamellet nem szabad figyelmen kívül hagyni a játék, szórakozás, a kikapcsolódás közösségképző lehetőségeit. Oktatás terén természetesen igénybe vehető a **távoktatás** valamennyi eszköze, különösen szemléltető eszközök bevonásával.

Tudom, ezzel nem mondom újat, ami örvendetes is az évtizedes gyakorlat és tapasztalat láttán, mégsem árt a kialakult rendszereket felülvizsgálni és újabb tervekkel, módszerekkel javítani. Ebben az összefüggésben nélkülözhetetlenek a **magyar központok, otthonok**. Az otthonok nem csak a találkozás, szórakozás helyei, de egyben információs, szellemi központok is. Napjainkban különösen fontos tudomást szerezni arról, mi történik a nagyvilágban, hogyan alakul Magyarország belső helyzete, milyen az ország megítélése, ez pedig felkészültséget igényel.

A rendezvények keretében nem szabad elhanyagolni a **felnevelést**. Súlypontoszerűen előadássorozatot szervezni magyar történelemből, irodalomból, föld- és néprajzból, népzeneből, ismertetni a kiemelkedő személyiségek életét és teljesítményeit. Ez nagyban felvértezi a hiányos ismeretekkel rendelkezőket, hiszen nem csupán kifelé, de önmagunkban is tisztáznunk kell a felmerülő kérdéseket. Ismernünk kell a magyar irodalmat; költészetünk és népzeneünk tükrözi leginkább gondolkodásmódunkat, lelkületünket. A népzene egy-egy nép lelkét tükrözi.

Örvendetes a **néptáncsoportok** feléledése. A hetvenes években Erdélyre visszanyúló, de Budapestről elindult **táncmozgalom** nagyban hozzájárult az erdélyi, de a többi magyar kisebbség (újra)felfedezéséhez is. A szokásos néptánc kizárólag a táncosok szereplésével jár, igaz, a közönség gyönyörködtetésére szolgál, ellenben a táncmozgalom közösségi aktus,

amibe minden jelenlévő bekapcsolódhat. Mindkettőt hasznos lenne megfelelő ismerettárlattal, alkalmasint aktuális információközléssel módosítani.

Szintén közhely számba megy, mégsem árt emlékeztetni arra, hogy a magyarság fennmaradása a szórványokban mindenekelőtt **szervezettség** kérdése. A magyar közösségeket sikerült bár kontinentális szinten megszervezni, de ezek a szövetségek csupán kereteket jelentenek, amiket meg kell tölteni tartalommal. Bármennyire jó hangzású is Budapest és az ottani Parlament, az eddigi gyakorlat szerint az ottani fellépések inkább reprezentatív jellegűek, kevésbé nyújtanak lehetőséget sorsdöntő kérdések felvetésére és megvitatására. A LAMOSZ, AMOSZ és NYEOMSZSZ távlati lehetőségekkel kecsegtet, ellenben ténylegesíteni kell tevékenységüket, ki kell dolgozni rendeltetésüket, hosszú távon megtervezni a **világmagyarság szervezettségi összefonódását**. Eddig – tudtommal – egyedül a Felsőpulyai “Kufstein” Tanácskozás bizonyult fontos kezdeményezésnek, ellenben szükséges lenne évenként megtartani az egyes **szövetségek kontinentális gyűlését** és két-, de legalább háromévenként megszervezni a **nyugati magyarok kongresszusát**. Legalábbis egyelőre nem kell tömegmegmozdulásra gondolni, elégséges lenne, ha szakemberek bevonásával az elnökségek vitatnák meg közös ügyeinket és egyben határoznának a további lépésekben. Egyfajta programtervezésre gondolnék, aminek egyes pontjait minden közösség a saját lehetősége szerint valósíthatná meg. Az esetlegességek és rögtönzések után **folyamatos és rendszeres munkára** van szükség.

Példaként említem a tavalyi “Kufstein” Tanácskozás témáját: **Magyar örökség Nyugaton**. A tárgyi és szellemi értékek feltárása, leltározása. Adatbank létesítésével – interneten – mindnyájunk közös kincsévé tehetnénk az országoként fellelhető javakat. Ezek feltárása és általános hozzáférhetősége nagyban hozzájárulna a helyi csoportok öntudatának emeléséhez, ugyanis nyilvánvalóvá válna, a földkerekségen hány, mi minden nyom vezet a magyarsághoz, ami ebben az értelemben nagyon **sokrétű tudás- és élményanyagot** jelent, de ne maradjon fekvőtőke, hanem mindenféleképpen gondoskodni kell befektetéséről, hasznosításáról. A helyi magyar emlékek felszínre hozása és ébren tartása erősítené a befogadó államhoz kötődő magyar hovatartozásunkat. Végül is tudomásul kell vennünk és aszerint berendezni életünket, hogy a magyarság még földrajzi értelemben sem korlátozódhat a Kárpát-medencére. Fennmaradásunkhoz nekünk **mindenkor és mindenütt otthon kell lennünk**: állandóságra kell berendezkednünk. Nyugati értékeink a magyar világörökség részét képezik. Amikor a fiatalok felzárkózása kerül szóba, elképzelhető, az ilyen felfedező munkának ők is látnák értelmét, és nagyon sok hasznuk lenne belőle.

Talán feltűnt, hogy eddig kevés szó esett a szórványok (diaszpóra) és Magyarország közötti kapcsolatokról, pedig ezek okvetlen felülvizsgálatra, átértékelésre szorulnak. Amikor a

Burgenlandon kívül élő ausztriai magyarok besorolásán törtük a fejünket, történetesen a vasfüggöny árnyékában, aligha volt megkerülhető a Magyar Népköztársaság kotnyeleskedése. Az idősebbeknek még eszében van a csalogánynak becézett Magyar Hírek a Magyarok Világszövetsége, ill. a Hazafias Népfrent szorgalmazásában. Kulturális köntösben, nosztalgizáló hangnemben olyan magyarságképet igyekeztek becsempészni a nyugati magyarok közé, ami számukra idegen volt. Nem csupán politikailag, ideológiailag, hanem azért is, mivel kizárólagossági szinten tálták Magyarországot. Azokban az években fogalmazta meg **Hanák Tibor** a jelszónak is beillő követelményt: **élnünk nekünk kell!** Vagyis nem hagyatkozhatunk pótszerekre, nem élhetjük meg pótcselekvésként magyarságunkat, hanem el kell jutnunk az **önállóságnak** arra fokára, amikor saját erőnkől fenn tudjuk tartani intézményeinket, hosszú távon is meg tudjuk valósítani elképzeléseinket. Bármennyire megváltoztak az idők, ma is ezt kell tartanunk szem előtt. Magyarország nem töltheti be a vastüdő szerepét, tehát nem élhet és cselekedhet helyettünk. Ahol megvannak az adottságok, segítően fel lehet lépni, de még ott is, ahol elhatalmasodott a tehetetlenség, önállatlanság, ügyelni kell arra, hogy a nyugati magyar közösségek gyámkodás nélkül meg tudjanak állni a lábukon. Budapesten pedig ne nélkülünk szülessenek meg rólunk elképzelések.

Ebben az összefüggésben kell tájékozódunk, terveznünk és cselekednünk. Így tekintsünk az amúgy sem dúsgazdag Magyarországra, ezzel a megfontolással hagyatkozunk rá anyagi téren, természetesen azzal a megjegyzéssel: amit kapsz, tedd el. Minden magyarzkodás, okoskodás helyett a **pókháló**t szeretném hozni köztudatba. Felépítése és szerepe szemlélteti, hogyan képzelhető el **a magyar világhálózat kapcsolatrendszere**: a sugarasan a központban végződő főszálak – egyben tartórudak – Budapest felé irányulnak, ott végződnek, ill. onnan indulnak ki. A körkörös szálak viszont a világmagarság egymás közti összefonódását jelentik. Enélkül nem képzelhető el hosszú távon kibontakozás és életképes működés. Elfogadhatatlan, hogy sokszor ugyanazon országban élő magyarok Budapesten találkoznak és tanácskoznak, de odahaza nem tartanak kapcsolatot egymással. Az országokon, kontinenseken átnyúló szervezettség annál inkább is ajánlatos, hiszen a hasonló körülmények között élő, hasonló gondokkal küzdő magyar szórványok mindenki másnál jobban értik egymást, könnyebben hangolódnak egymásra. Minden jószándék mellett nyakatekert vállalkozás, amikor Budapestnek kell összehoznia, egymáshoz szoktatnia a diaszpóra közösségeit.

A tavalyi "Kufstein" Tanácskozást megelőzően tartottuk a NYEOMSZSZ közgyűlését Felsőpulyán. Ennek egyik érdekessége volt, hogy ugyanott tartotta kihelyezett ülését az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottsága, és létrehozták a Kárpát-medencén

Kívüli Magyar Tudományosság Albizottságát. A két ülés végül is egybe folyt. Ennek ellenére nem kerülhette el senki figyelmét, mennyire más cipőben jár az egyesületi élet és a tudományos munka művelői. Szomorú tény, de sok esetben alig, vagy semmit sem tudnak egymásról. Akkor szóvá tettem, hogy **nem mondhatunk le értékeinkről**, hanem a nyugati magyar tudósokat, művészeket okvetlen be kell vonni a közösségi életbe. Magyarországi vendégszereplések mellett legalább ilyen fontos volna egy-egy tudós, művész felléptetése, ezáltal is megmutatva, nem is vagyunk annyira lelki szegények. Az ő esetük is mutatja a helyzet visszasságát, hogy ne mondjam tarthatatlanságát. Szükségünk van a szellemi elitre, ezért nem árt emlékeztetni őket a szórványközösségekkel szembeni felelősségükre, szerepvállalásukra.

Hasonlóan megoldatlan kérdés a jómódú magyarok bekapcsolása az egyesületi élet áramkörébe. Nem ártana utána kérdezni, vajon hogyan viszonyulnak közösségeikhez az olasz, német, vagy történetesen a Közép-Európából származó bevándorlók vállalkozói? Nemde elsősorban rajtuk múlik, mennyire sikerül zökkenőmentesen működtetni egyesületeiket? Bármennyire kényes kérdés, mégsem szabad kitérni előle. A magyarság vállalásának van ilyen oldala is: ki milyen mértékben járul hozzá a kiadások előteremtéséhez. A kérdés különösen abban a vetületben nyugtalanító, hogy az önkéntes, "ingyen bedolgozók" munkáját túlságosan kevesen ellensúlyozzák adományaikkal, ill. az adományozók nagyobbik része inkább a kisemberek soraiból kerül ki. Természetesen fel kell fektetni, milyen célokra fordítják az egyesületek a támogatásokat, mint ahogyan ezt megköveteli a magyar állam is. Mindez azonban már részletkérdés, fontos felhívni a figyelmet **az anyagi háttér előteremtésére**, anélkül, hogy ezen bárki megütközne.

Végezetül megkerülhetetlen **a magyar nyelvűség kérdése**. Ma már elfogadott valóság, hogy nem kizárólag nyelvében él a nemzet, habár kétségtelen, hogy a magyar nyelv hiányából nagyban következtenni lehet a magyarságismeret hiányosságaira is. Nevezetesen a vegyes házasságból származók eleve kiestek pl. a cserkésztezből, mivel a magyar nyelvet előfeltételnek tekintették a cserkészvezetők. Manapság ez annyira égető kérdés, hogy mérlegelni kell, mi történjen azokkal a magyar származású fiatalokkal, akiknek nincs módjukban elsajátítani a magyar nyelvet? Hogyan kezeljük a vegyesházasságokat? Eleve zárjuk ki a nem magyar házastársat, vagy esetleg szervezzünk rendezvényeket a befogadó állam nyelvén, netán így közvetítsünk ismereteket a magyarságról?

Vajon megférhet-e egymás mellett a magyar és a befogadó állam nyelve, vagy pedig azzal kell számolnunk, hogy a kétnyelvűség előbb utóbb az egynyelvűségbe vág át, nyilvánvalóan a többségi vagy az államnyelv javára?

Megítélésem szerint nem térhetünk ki a magyar nyelv nélküli magyar származásúak befogadása elől. Ezzel semmiesetre sem mondhatunk le a magyar nyelv használatáról, szorgalmazásáról, hiszen nagyon sekély vélekedés az, amikor a nyelvet kizárólagosan a társadalmi érintkezés viszonylatában ítéljük meg. Kétségtelen, nemzetközi szinten ennek tekinthető pl. az angol, vagyis nem kell angolnak, amerikaiak lenni ahhoz, hogy bárki elsajátítsa és használja az angol nyelvet. Gondolom, mindnyájan egyetértünk abban, hogy számunkra a magyar nyelv önazonosságunk (identitásunk) legfontosabb kifejezője, szintén Reményik szavaival: *végső menedékünk*. Más szóval: az adottságok ellenére nem mondhatunk le a magyar nyelvről, tehát szorgalmaznunk kell azok felé is, akiknél nem sok esély van elsajátítására. A "hétvégi iskolák" mellett **nyelvművelő műhelyeket** kell létre hozni és működtetni, ha másként nem egy-egy népdal, rövidebb vers megtanulásával, a köszönési formákon túlmenően jellegzetes szófordulatok, mondások begyakorlásával.

Szóba került – részben meg is valósult – a magyarságtudomány kézikönyve, a **Haza a magasban**, olyan anyag kiadásával, ami segít eligazítani a magyar történelem, irodalom útvesztőiben. Mindennapi használatra egyfajta kiskátéként ajánlható a tizenkét füzetszerű kisformátumú kötetben **Saecula Hungariae** címmel kiadott sorozat, amely jellegzetes idézeteket tartalmaz különböző kútfőkből. Ezekben bármikor utána lehet lapozni, mit jegyeztek fel a magyarokviselt dolgairól, hogyan ítélték meg őket stb. **Az én világom** mintájára, ami mint oktatási eszköz spanyol nyelven éppen most kerül bemutatásra, nem ártana a befogadó állam nyelvén is közvetíteni magyarságismereteket.

Befejezésül ismét Lénárd Sándorral példálóznék. Nyolc éves korától nem élt Magyarországon, hat vagy nyolc nyelven beszélt és levelezett, tehát magyar nyelvtudás nélkül is boldogulhatott volna a világban. És ez a polihisztor életelemének, létszükségletének tekintette a magyar nyelvet, annak ellenére, hogy bevallása szerint közvetlen környezetében kizárólag a macskájával társalgott magyarul. Nem jó olvasó, jegyezte meg magáról, hogy annál nagyobb mélységgel tárja fel :

Mégis olvasnom kell, legalábbis magyarul... A mi mindennapi magyar szavunkra szükség van. A távol élő »kísérője és kísértője« nélkül elveszett. A magyar nyelv olyan, mint egy hangszer: aki játszani akar rajta, annak minden áldott nap gyakorolnia kell! Lehetetlen indogermán módon gondolkodni és magyarul beszélni. A magyar nyelv mértana úgy üt el a többi nyelvtől, mint Bolyai Euklidiszétől. Magyarra mindent le lehet fordítani, magyarról úgyszólván semmit. A magyart – ez félelmetes – el is lehet felejteni.

A nyugati magyar szórványok nem fognak elfelejteni magyarul, legalábbis nem szívódnak fel, de csak akkor, ha célt és értelmet látnak magyarságuk vállalásában: ha megtanulnak egyetemes magyarságban gondolkodni és önállóan cselekedni.

Ehhez hozzáteszem, mennyire fontos az együvé tartozás ereje, az otthonosság érzete. A közösségekben élményszerűen tartjuk életben magyarságunkat. Szeretközösségekként az egymással szembeni bizalom és megbecsülés tart össze mindnyájunkat. Amikor tudjuk, hogy akár mindennapi gondjainkban is hagyatkozhatunk egymásra, számíthatunk egymás segítségére. Igazi többletérték ez is, ami miatt vonzó és nélkülözhetetlenek egyesületeink, szervezeteink.

Deák Ernő